

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok XVIII: 2020

Grudziądz, dnia 28.10.2020 r.

Nr 51 (665)

1210. spotkanie

Marek Szajerka

Dalekowzrocne spojrzenie na Grudziądz Alego Sładka z 1995 r. i po grudach realizacja tych wizji

Zarząd Koła Miłośników Dziejów Grudziądza podjął cenną inicjatywę pośmiertnej publikacji artykułów Alego Sładka, zawierających wiele celnych spostrzeżeń i przemyśleń.

Nie nawiązuję tu do informacji o treści historycznej, z dalekiej przeszłości. Po około 30 latach od napisania tych tekstów wiedza historyczna się poszerzyła. Cenne natomiast są dalekowzrocne wizje Grudziądza tego autora, wyrażone w zbiorze artykułów:

*„Eee, czy to warto?,
czy to się opłaca?, eee...”*

(Sławomir Mrozek – „Indyk”)¹

Na spotkaniach członków Oddziału Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, które odbywały się w uratowanej od zniszczenia neogotyckiej kamieniczce przez innego pasjonata Tadeusza Siweckiego, przy al. 23 Stycznia 10, Ali Sładek potrafił zarazić pasją walki o zabytki Grudziądza z aparatem urzędniczym.

Jakiś tam wpływ Obydwaj pasjonaci mieli na piszącego te słowa. To nie kto inny a Tadeusz Siwecki wskazał na konieczność zajęcia się badaniami mostu Bramy Toruńskiej. Jego sugestie z lat 80. XX w., że może być najstarszym w Polsce, wydawały się niektórym przesadzone i nierealne. Podobnie z Jego poglądem, że plan Grudziądza oparty jest na idei obozu legionów rzymskich. Nie rozumiano wówczas, że wzorzec rozplanowania Grudziądza ma związek z dziedzictwem cystersów.

---

¹ Za: Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, Rok XVIII : 2020, nr 50 (664). Przyp. 1 z BKMDG: Przedruk artykułu A. Sładka, „Eee, czy to warto?, czy to się opłaca?, eee...” (Sławomir Mrozek – „Indyk”), Gazeta Grudziądzka, pod red. J. John-Błażyńskiej, R. II, 1994, nr 17, 18 i 19 z dn. 12.05.1994 r. Przedruk za zgodą wdowy po Autorze, Pani Krystyny Sładek.

Kolebką cystersów jest Francja. Tam natomiast, na południu zakładano miasta na terenie dawnych obozów rzymskich. W efekcie w Grudziądzu mamy dosłowną transmisję dziedzictwa Starożytnego Rzymu, za pośrednictwem średniowiecznej Francji.

Z tego zdawał sobie sprawę architekt T. Siwecki. Raczej w przeciwieństwie do Alego Śladka po T. Siweckim nie ma spuścizny piśmienniczej. Jego pasją było rysowanie.

Może warto pomyśleć, by tak jak jest obecnie przedruk artykułów Alego Śladka, wydać biuletyny, lub biuletyny z rysunkami i rycinami Tadeusza Siweckiego? Można chyba napisać, że inż. architekt Tadeusz Siwecki jest w Grudziądzu artysta zapomnianym.

Obecnie jest czymś oczywistym uznanie w skali ogólnopolskiej mostu Bramy Toruńskiej za najstarszy w Polsce. Minęło ok. 50 lat od sugestii T. Siweckiego w tej kwestii.

Dla mnie działalność społeczna tych nieżyjących już Osób była też swego rodzaju wzorcem do naśladowania. W swojej działalności miałem podobne problemy jak Oni. Po latach, to co było przyjmowane z uśmiechem, drwiną, okazało się, że jednak konkretne ustalenia mają solidną podbudowę merytoryczną. Na to jednak trzeba było czekać latami, gdy ktoś w innym regionie podjął podobny temat i okazało się, że identycznie jest w Grudziądzu. Przykładem jest pręgierz przyścienny. Zidentyfikowanie takiego pręgierza w Olsztynie przyczyniło się do ustalenia, że pręgierz w Grudziądzu na ścianie Baszty Katowskiej jest najstarszym zachowanym w Polsce.

Podobnie jak Ali Śladek w środkach masowego przekazu postulowałem różne rozwiązania odnośnie ochrony zabytków i ich promocji.

W tym miejscu bezpośrednio nawiązanie do tytułu artykułu Alego Śladka:

***„Eee, czy to warto?,
czy to się opłaca?, eee...”***

Gdy Polska przystąpiła do Unii Europejskiej, na szkolenia w pisaniu projektów unijnych wysyłano również nauczycieli. Również byłem uczestnikiem takiego szkolenia w Toruniu. Na zaliczenie dano nam zadanie napisanie jakiegoś fikcyjnego projektu odnośnie programu szkolnego. Doszedłem do wniosku, że ten fikcyjny plan szkolny do niczego się mi nie przyda, tylko dla zaświadczenia o ukończeniu kolejnego kursu, których to zaświadczeń nauczyciele mają dziesiątki w swoich teczkach osobowych, zbieranych dla potrzeb tak modnego terminu ewaluacji zawodowej.

Postanowiłem napisać projekt odnośnie Grudziądza, licząc na to, że ten z mojej strony społecznie napisany projekt komuś się przyda w Urzędzie Miejskim i w instytucjach z nim powiązanych.

Rzeczywistość okazała się inna. Nikogo projekt z urzędu oficjalnie nie zainteresował.

Z drugiej natomiast strony, po efektach prac, mających na celu uatrakcyjnienie turystyczne Grudziądza, niektóre projekty zostały po latach zrealizowane. Przykładem jest turystyczna trasa podziemna w piwnicy kamienicy przy ul. Murowej 24/Mickiewicza 3.

Poniżej tekst pracy. Natomiast w załączniku jest oficjalna forma. Celem szkolenia było przygotowanie przysłowiowego asa w rękawie, gdy zostanie ogłoszony rzeczywisty konkurs, gotowe były szablony od strony merytorycznej. Aby weryfikatorzy projektu nie mieli pretekstów do jego odrzucenia. Projekt miał być krótki, przejrzysty i przekonujący.

Proszę pamiętać, że jest to dosłownie tekst z 2007 r.. Nie dokonałem w nim zmian merytorycznych ani stylistycznych.

.....

Pomysł na projekt

Imię i nazwisko, e-mail autora projektu projekt:

Marek Szajerka, [.....]

Nazwa projektu:

Średniowiecze pod stopami – Grudziądz podziemny

Nazwa placówki i adres

Lider Projektu: Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Nieruchomościami Sp. z o.o.

ul. Mickiewicza 23, 86-300 Grudziądz

Centrum Kształcenia Ustawicznego, ul. Legionów 2, 86-300 Grudziądz

Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi, ul. Wodna 3/5, 86-300 Grudziądz

Planowany termin realizacji projektu w szkole

2.01.2009-31.12.2009.

II. Opis projektu

1. Skrócony opis projektu

Projektodawca przewiduje, że w roku 2009 zostaną zaadaptowane do zwiedzania piwnice kamienic przy ul. Murowej 24/Mickiewicza 3 oraz Murowej 28. Kamienice te pochodzą z przełomu XIX/XX w. Zbudowane zostały na międzymurzu (parchamie)średniowiecznych murów obronnych. Po adaptacji dla potrzeb ruchu turystycznego będzie można tam zwiedzić oryginalny fragment korony muru obronnego z blankami oraz unikalne w skali kraju przeszło mostu średniowiecznego Bramy Bocznej, zbudowane wg starożytnej techniki budowy mostów, wynalezionej przez Rzymian, zwanej metodą wieńcowa.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu

Cel realizacji projektu:

Cel ogólny:

Zwiększenie atrakcyjności turystycznej Grudziądza poprzez dodanie do oferty turystycznej miasta zabytków unikalnych w skali kraju, obok znanego już zespołu spichrzy. Obecnie część najstarszych zabytków architektury Grudziądza jest niedostępnych dla masowej turystyki.

Dotyczy to szczególnie piwnic Starego Miasta, w tym średniowiecznego międzymurza (parochamu) na linii miejskich murów obronnych oraz prześła średniowiecznego, ceglanoego mostu.

Cele szczegółowe:

W ramach Projektu „Średniowiecze pod stopami. Grudziądz podziemny”, zwanego dalej Projektem, projektodawca przewiduje:

- adaptację dla celów masowej turystyki piwnic kamienic przy ul. Murowej 24/Mickiewicza 3 oraz Murowej 28,

Grudziądz należy do grupy 10 najbardziej zniszczonych miast polskich podczas II wojny światowej. Zniszczeniu uległo ok. 65 % miasta, w tym zabytki Starego Miasta. W tej sytuacji najbardziej eksponowanym atrybutem turystycznym miasta jest unikalna w skali europejskiej panorama spichrzy nadwiślańskich. Będąc położonym w połowie drogi na trasie Toruń – Malbork, zespołów zabytkowych, wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO nie jest w stanie zatrzymać na dłuższy pobyt turystów zmierzających do Malborka lub odwrotnie, z uwagi na posiadanie uniwersalistycznej architektury średniowiecznej. Dodatkowym walorem miasta byłoby wyeksponowanie fragmentów architektury średniowiecznej, pierwotnie na powierzchni a obecnie głęboko pod ziemią.

Oferta turystyczna podziemnego Grudziądza wzbogaciłaby ofertę turystyczną województwa kujawsko-pomorskiego. Obecnie na terenie Polski jedynie w Grudziądzu jest znany przypadek zachowania oryginalnej korony muru obronnego z blankami pod ziemią.

Projekt wpisuje się 14 Oś i 15 Oś Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO) województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013 oraz w Oś 3 o Oś 7 Strategii Rozwoju Regionu na lata 2007-2020.

Przygotowanie Projektu poprzedzone było rozpoznaniem problemu w latach 1999-2007.

W tym celu podjęto następujące kroki:

- 1999 r. Wg zaleceń Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu wykonana została inwentaryzacja pomiarowa piwnicy przy ul. Murowej 24/Mickiewicza 3.

- 2001 r. Dla mieszkańców Grudziądza zorganizowana została wycieczka „Śladami przeszłości”. Wycieczka ta spotkała się z ogromnym zainteresowaniem grudziądzan.

Wg doniesień prasowych uczestniczyło w niej ok. 50 osób.

- 2003 r. Zorganizowanie warsztatów dla nauczycieli historii pt.: Śladami przeszłości Grudziądza, z uwzględnieniem obiektów występujących w Projekcie.

- 2004 r. Zorganizowanie wycieczki dla przedstawicieli Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy pod kątem problemu Projektu

- 2004 r. Wykonane zostało studium historyczno-architektoniczne obiektów objętych projektem w pracy: Marek Szajerka, Grudziądz w XIII-XVIII w. Kwestia synchronizacji różnych źródeł historycznych i jej wpływ na obraz miasta w historiografii, PTH Oddz. W Grudziądzu 2004.

- włączenie do utworzonej podziemnej trasy turystycznej już odrestaurowanych obiektów przy ul. Szewskiej 5, ul. Szewskiej 13 i Wieżowej 2, będących lokalami gastronomicznymi,

- zachęcenie realizacją Projektu i jego ewaluacją do naśladownictwa innych właścicieli kamienic na terenie Starego Miasta, w tym organizacji charytatywnych,

- pokazanie europejskiego dziedzictwa kulturowego w „podziemnym Grudziądzu” na przykładzie pionierskich XIII–XIV w. ceglano-kamiennych murów obronnych, zachowanych pod ziemią do oryginalnej wysokości oraz średniowiecznego mostu, jednego z dwóch zachowanych w Grudziądzu. W skali ogólnopolskiej, bez ujęcia Grudziądza, jest tylko zachowanych 5 mostów murowanych.

- Rozwinięcie tezy prof. Oskara Sosnowskiego z 1 poł. XX w. o naśladownictwie rozplanowania Grudziądza w odniesieniu do Starej Warszawy poprzez pokazanie identyczności konstrukcji średniowiecznych mostów w Grudziądzu bram Toruńskiej i Bocznej oraz mostu Bramy Krakowskiej na Placu Zamkowym w Warszawie. Przykład Grudziądza utwierdza trzynastowieczne korzenie architektury średniowiecznej Warszawy.

2. Uczestnicy projektu:

3. Realizatorzy projektu:

4. Działania podejmowane w ramach projektu

- turyści odwiedzający miasto

- lokatorzy kamienic przy ul. Murowej 24 i Murowej 28

- właściciele lokali gastronomicznych w pobliżu ul. Murowej

Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Nieruchomościami Sp. z o.o.

- przedsiębiorstwo posiada bogate doświadczenie w prowadzeniu inwestycji

Centrum Kształcenia Ustawicznego

- szkoła posiada doświadczenie w organizowaniu wolontariatu na rzecz ochrony zabytków

Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu

- posiada liczącą się w regionie i w kraju kadre naukową, w tym archeologów mogących

sprostać zadaniu Projektu

5. Ewaluacja projektu

6. Czy realizacja projektu przyniesie efekty również w przyszłości? Jakież?

Projektodawca zakłada, że ten Projekt pod nazwą Średniowiecze pod stopami – Grudziądz

podziemny zyska naśladowców i w efekcie końcowym do 2020 r., zgodnie ze Strategią

Rozwoju Regionu na lata 2007-2020, osie 3 i 7 będzie trasa turystyczna obejmująca

wg obecnego rozpoznania średniowieczne piwnice kamienic przy:

- ul. Klasztornej 6, zawierającej relikty średniowiecznego szpitala i prawdopodobnie najstarszego obiektu sakralnego w Grudziądzu – kaplicy św. Michała Archanioła,

- ul. Szkolnej 1, przykład głębokiej, średniowiecznej piwnicy o niestalonym jeszcze ostatecznie pochodzeniu i przeznaczeniu,

- ul. Szewskiej 5, dostępna do zwiedzania kamienna brama między posesjami,

- ul. Wieżowej 2, dostępne do zwiedzania pomieszczenia z 2 m grubości murem z dwiema wnękami o cechach romańskich i sklepieniem krzyżowym,

- Rynek 20, wnęki pod chodnikiem,

- ul. Kościelna 10, średniowieczne stajnie,

- ul. Kościelna 7, głębokie piwnice ze sklepieniem kolebkowym z zamurowanymi oknami szczelinowymi,

- krypty kościoła pojezuickiego,

- ul. Kościelna 31, prawdopodobnie dawna średniowieczna łaźnia, fundacji króla

Kazimierza Jagiellończyka z 1472 r.

-

Część wymienionych obiektów już jest dostępna dla turystów. Dotyczy to kamienic przy ul. Szweskiej 5 i Wieżowej 2 gdzie urządzono lokale gastronomiczne oraz piwiarnie oraz częściowo Kościelnej 31.

Aneks

1. Certyfikat dla autora za napisanie projektu.

**MINISTERSTWO
ROZWOJU REGIONALNEGO**
Dyrektor Departamentu Informacji i Promocji
Aleksandra Sztetyło-Budzewska

Szanowny Panie,

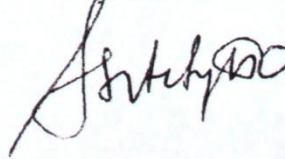
Mam przyjemność przekazać Panu certyfikat potwierdzający ukończenie szkolenia z zakresu priorytetów polityki regionalnej Unii Europejskiej. Szkolenie to odbyło się w ramach projektu „Szkola w regionie, region w Europie”, realizowanego na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego przez „Towarzystwo Amicus”, pod patronatem Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Cieszę się, że podjęta przez nas inicjatywa spotkała się z tak dużym zainteresowaniem ze strony środowiska pedagogicznego. Serdecznie gratuluję ukończenia szkolenia oraz otrzymania certyfikatu.

Mam nadzieję, że zdobyte informacje zachęcą Pana do poszerzania i pogłębiania wiedzy na temat polityki Unii Europejskiej, funduszy, a zwłaszcza programów edukacyjnych. Zachęcam do przekazywania zdobytej wiedzy młodzieży. Obecność Polski w Unii Europejskiej otworzyła przed młodymi Polakami nowe szanse rozwoju, w tym także stworzyła niespotykane dotąd możliwości edukacyjne. Liczę, że zechce Pan zachęcić młodzież do wykorzystania tych możliwości oraz wskazać drogi, którymi mogą dojść do stawianych sobie celów.

Jeszcze raz gratuluję i życzę wielu sukcesów.

Z wyrazami szacunku

Warszawa, 31 maja 2007 r.

2. Pismo z Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Załącznik do certyfikatu.

Pomysł na projekt

Imię i nazwisko, e-mail autora projektu projekt:

Marek Szajerka,

Nazwa projektu:

Średniowiecze pod stopami – Grudziądz podziemny

Nazwa placówki i adres

Lider Projektu: Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Nieruchomościami Sp. z o.o.
ul. Mickiewicza 23, 86-300 Grudziądz
Centrum Kształcenia Ustawicznego, ul. Legionów 2, 86-300 Grudziądz
Muzeum im. Ks.dr. Władysława Łęgi, ul. Wodna 3/5 86-300 Grudziądz

Planowany termin realizacji projektu w szkole

2.01.2009-31.12.2009.

II. Opis projektu

1. Skrócony opis projektu

Projektodawca przewiduje, że w roku 2009 zostaną zaadaptowane do zwiedzania piwnice kamienic przy ul. Murowej 24/Mickiewicza 3 oraz Murowej 28. Kamienice te pochodzą z przełomu XIX/XX w. Zbudowane zostały na międzymurzu (parchamie)średniowiecznych murów obronnych. Po adaptacji dla potrzeb ruchu turystycznego będzie można tam zwiedzić oryginalny fragment korony muru obronnego z blankami oraz unikalne w skali kraju przeszło mostu średniowiecznego Bramy Bocznej, zbudowane wg starożytnej techniki budowy mostów, wynalezionej przez Rzymian, zwanej metodą wieńcową.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu

Grudziądz należy do grupy 10 najbardziej zniszczonych miast polskich podczas II wojny światowej. Zniszczeniu uległo ok. 65 % miasta, w tym zabytki Starego Miasta. W tej sytuacji najbardziej eksponowanym atrybutem turystycznym miasta jest unikalna w skali europejskiej panorama spichrzy nadwiślańskich. Będąc położonym w połowie drogi na trasie Toruń-Malbork, zespołów zabytkowych wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO nie jest w stanie zatrzymać na dłuższy pobyt turystów zmierzających do Malborka lub odwrotnie, z uwagi na posiadanie uniwersalistycznej architektury średniowiecznej. Dodatkowym walorem miasta byłoby wyeksponowanie fragmentów architektury średniowiecznej, pierwotnie na powierzchni a obecnie głęboko pod ziemią. Oferta turystyczna podziemnego Grudziądza wzbogaciłaby ofertę turystyczną województwa kujawsko-pomorskiego. Obecnie na terenie Polski jedynie w Grudziądzu jest znany przypadek zachowania oryginalnej korony muru obronnego z blankami pod ziemią. Projekt wpisuje się 14 Oś i 15 Oś Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO) województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013 oraz w Oś 3 o Oś 7 Strategii Rozwoju Regionu na lata 2007-2020.

Przygotowanie Projektu poprzedzone było rozpoznaniem problemu w latach 1999-2007.

W tym celu podjęto następujące kroki:

- 1999 r. Wg zaleceń Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu wykonana została inwentaryzacja pomiarowa piwnicy przy ul. Murowej 24/Mickiewicza 3.
- 2001 r. Dla mieszkańców Grudziądza zorganizowana została wycieczka „Śladami przeszłości”. Wycieczka ta spotkała się z ogromnym zainteresowaniem grudziądzan. Wg doniesień prasowych uczestniczyło w niej ok. 50 osób.
- 2003 r. Zorganizowanie warsztatów dla nauczycieli historii pt.: Śladami przeszłości Grudziądza, z uwzględnieniem obiektów występujących w Projekcie.
- 2004 r. Zorganizowanie wycieczki dla przedstawicieli Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy pod kątem problemu Projektu
- 2004 r. Wykonane zostało studium historyczno-architektoniczne obiektów objętych projektem w pracy: Marek Szajerka, *Grudziądz w XIII-XVIII w. Kwestia synchronizacji różnych źródeł historycznych i jej wpływ na obraz miasta w historiografii*, PTH Oddz. W Grudziądzu 2004.

Cel realizacji projektu:

Cel ogólny:

Zwiększenie atrakcyjności turystycznej Grudziądza poprzez dodanie do oferty turystycznej miasta zabytków unikalnych w skali kraju, obok znanego już zespołu spichrzy. Obecnie część najstarszych zabytków architektury Grudziądza jest niedostępnych dla masowej turystyki. Dotyczy to szczególnie piwnic Starego Miasta, w tym średniowiecznego międzymurza (parchamu) na linii miejskich murów obronnych oraz przęsła średniowiecznego, ceglano-ceglanego mostu.

Cele szczegółowe:

W ramach Projektu „Średniowiecze pod stopami. Grudziądz podziemny”, zwanego dalej Projektem, projektodawca przewiduje:

- adaptację dla celów masowej turystyki piwnic kamienic przy ul. Murowej 24/Mickiewicza 3 oraz Murowej 28,

- zawarcie porozumienia z lokatorami kamienic w sprawie przeznaczenia piwnic na cele turystyczne
- badania architektoniczno-archeologiczne obiektów.
- wykonanie zabiegów konserwatorskich średniowiecznych murów.
- przeprowadzenie zajęć szkoleniowych dla wolontariuszy – słuchaczy CKU z zakresu historii architektury.
- remont piwnic pod kątem masowej turystyki.
- remont elewacji domów i stolarki okienno-drzwiowej.
- remont klatek schodowych.
- reklama nowej trasy turystycznej – opracowanie folderów.

5. Ewaluacja projektu

Po realizacji Projektu zakłada się, że:

- podniesie się standard kamienic przy ul. Murowej 24 i 28,
- zwiększy się ilość turystów odwiedzających Grudziądz,
- poprawi się kultura osobista mieszkańców ul. Murowej z tego powodu, iż czystość otoczenia będzie miała wpływ na dochody mieszkańców.

6. Czy realizacja projektu przyniesie efekty również w przyszłości? Jakież?

Projektodawca zakłada, że ten Projekt pod nazwą *Średniowiecze pod stopami – Grudziądz podziemny* zyska naśladowców i w efekcie końcowym do 2020 r., zgodnie ze Strategią Rozwoju Regionu na lata 2007-2020, osie 3 i 7 będzie trasa turystyczna obejmująca wg obecnego rozpoznania średniowieczne piwnice kamienic przy:

- ul. Klasztornej 6, zawierającej relikty średniowiecznego szpitala i prawdopodobnie najstarszego obiektu sakralnego w Grudziądzu – kaplicy św. Michała Archanioła,
- ul. Szkolnej 1, przykład głębokiej, średniowiecznej piwnicy o nieustalonym jeszcze ostatecznie pochodzeniu i przeznaczeniu,
- ul. Szewskiej 5, dostępna do zwiedzania kamienna brama między posesjami,
- ul. Wieżowej 2, dostępne do zwiedzania pomieszczenia z 2 m grubości murem z dwiema wnękami o cechach romańskich i sklepieniem krzyżowym,
- Rynek 20, wnęki pod chodnikiem,
- ul. Kościelna 10, średniowieczne stajnie,
- ul. Kościelna 7, głębokie piwnice ze sklepieniem kolebkowym z zamurowanymi oknami szczelinowymi,
- krypty kościoła pojezuickiego,
- ul. Kościelna 31, prawdopodobnie dawna średniowieczna łaźnia, fundacji króla Kazimierza Jagiellończyka z 1472 r.

Część wymienionych obiektów już jest dostępna dla turystów. Dotyczy to kamienic przy ul. Szewskiej 5 i Wieżowej 2 gdzie urządzono lokale gastronomiczne oraz piwiarnie oraz częściowo Kościelnej 31.

Fot. M. Szajerka.

Okienko

Z takim podejściem do estetyki i zabytków walczyli Ali Sładek i Tadeusz Siwecki z urzędnikami na różnych szczeblach administracji państwowej i samorządowej.

Furta z czasów średniowiecznych lub nowożytnych w narożniku północno-wschodnim murów obronnych. Zdjęcie archiwalne sprzed ok. 10 lat. Przejście na ulicę Grobłą czynne było jeszcze w latach 70. XIX w.

Stan zachowania obiektu się jednak nie zmienił, o ile nie uległ pogorszeniu.

Notatki

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.